प्रकाशके तैलादिस्नेहयोगेन १वर्तिकादाहकशिखान्विते प्रदीपे कार्त्तिके तद्दानप्रशंसा पाद्मे उत्तरख० यथा "शृणु दीपस्य माहात्म्यं कार्तिके च हरिप्रिय !। यस्य श्रवणमात्रेण दीपदाने मतिर्भवेत्। सूर्य्यग्रहे कुरुक्षेत्रे नर्मदायां शशिग्रहे। तुलादानस्य यत् पुण्यं तदूर्जे दीपदानतः। घृतेन दीपकं यस्तु तिलतैलेन वा पुनः। ज्वालयेन्मुनिशार्दूल ! अश्वमेधेन तस्य किम्। तेनेष्टं क्रतुभिः सर्वं कृतं तीर्थावगाहनम्। दीपदानं कृतं येन कार्त्तिके केशवाग्रतः। तावद्गर्जन्ति पापानि देहेऽस्मिन्मुनिसत्तम !। यावत् कार्त्तिकमासे न दीपदानं कृतं भवेत्। तावद्गर्जन्ति पुण्यानि स्वर्गे मर्त्ये रसातले। यावत्तु ज्वलते दीपः कार्तिके केशवाग्रतः। श्रूयतेऽत्रापि पितृभिर्गाथा गीता महामुने !। भविष्यन्ति कुलेऽस्माकं कदाचित्ते सुता भुवि। कार्त्तिके दीपदानैर्ये तोषयिष्यन्ति केशवम्। अपि नस्ते भविष्यन्ति कुले सुचरिता गुणैः। दीपदानं कार्त्तिके ये दीप्यन्ति हरितुष्टिदम्। गयायां पिण्डदानेन कृतं नः प्रीणनं सुतैः। यैश्चापि कार्त्तिके दत्तो दीपस्तुष्टिकरो हरेः। दीपं दास्यन्ति ये पुत्रास्तुष्ट्यर्थं चक्रपाणिनः। कार्त्तिके तैर्मुनिश्रेष्ठ ! नरकादुद्धृता वयम्। मन्त्रहीनं क्रियाहीनं शुद्धिहीनं जनार्दन !। व्रतं सम्पूर्णतां यातु कार्त्तिके दीपदानतः। अनेनैव हि मन्त्रेण दीपं सङ्कल्पयेन्मुने !। मधुसूदनतुष्ट्यर्थं कार्तिके मुनिपुङ्गव !"। वामनपुराणे च "दास्यते देवदेवाय दीपपुष्पानुलेपनम्। अपि नः स कुले भूयादेकादश्यां तिथौ नरः। करिष्यत्युपवासन्तु सर्वपातकहानिदम्। इत्थं पितॄणां वचनं श्रुत्वा नृपतिसत्तमः। ददौ च दीपान् विधिवत् विष्णोरायतने बलिः। सुगन्धतैलसंपूर्णान् दीपान् सघृततैलकान्। सर्षपस्य सुतैलेन मधुकातसिसम्भवैः। दीपप्रदानान्नरकानन्धतामिस्रसंज्ञकान्। तीर्त्वा स भार्यया ब्रह्मन् ! विष्णुलोकमगात्ततः" वराहपुराणे दीपं स्पृष्ट्वा वैधकर्मकरणे दोष उक्तो यथा

"दीपं स्पृष्ट्वा तु यो देवि ! मम कर्माणि कारयेत्। तस्यापराधाद्वै भूमे ! पापं प्राप्नोति मानवः। तच्छृणुष्व महाभागे ! कथ्यमानं मयानघे !। जायते षष्टिवर्षाणि कुष्ठी गात्रे परिप्लुतः। चाण्डालस्य गृहे तत्र एवमेव न संशयः। एवं भुक्त्वा तु तत्कर्म सम क्षेत्रे मृतो यदि। मद्भक्तश्चैव जायेत शुद्धे भागवते गृहे। प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपस्य स्पर्शनाद्भुवि। तरन्ति मनुजा येन कष्टं चाण्डालयोनिषु। यस्य कस्यापि मासस्य शुक्लपक्षे च द्वादशी। चतुर्थभक्तमाहारमाकाशशयने स्वपेत्। दीपं दत्त्वापराधाद्वै तरन्ति मनुजा भुवि। शुचिर्भूत्वा यथान्यायं मम कर्मपथे स्थितः। एतत्ते कथितं देवि ! स्पर्शनात् दीपकस्य तु। संसारशोधनञ्चैव यत् कृत्वा लभते शुभम्"। वर्त्तिस्थज्वलदग्निशिखा हि दीपः तदङ्गस्नेहादिनियमो यथा वह्निपुराणे "घृतं तैलञ्च दीपार्थे स्नेहान्यन्यानि वर्जयेत्"। दीपभेदास्तद्दशाभेदाश्च कालिका० पु० ६८अ० उक्ता यथा "पुरश्चरणकृत्याञ्च दीपं शृण्विह भैरव !। दीपेन लोकान् जयति दीपस्तेजोमयः स्मृतः। चतुर्वर्गप्रदो दीपस्तस्माद्दीपैर्यजेत् श्रिये" इत्युपक्रम्य "घृतप्रदीपः प्रथमस्तिलतैलोद्भवस्ततः। सार्षपः फलनिर्यासजातो वा राजिकोद्भवः। दधिजश्चाणुजश्चैव प्रदीपाः सप्त कीर्त्तिताः। पद्मसूत्रभवा दर्भगर्भसूत्रभवाऽथ वा। शणजा वादरी वापि फलकोषोद्भवाऽथ वा। वर्तिका दीपकृत्येषु सदा पञ्चभिदाः स्मृताः। तैजसं दारवं लौहं मार्त्तिक्यं नारिकेलजम्। तृणध्वजोद्भवं वापि दीपपात्रं प्रशस्यते। दीपवृक्षाश्च कर्तव्या तैजसाद्यैश्च भैरव !। वृक्षेषु दीपो दातव्यो न तु भूमौ कदाचन। सर्वं सहा वसुमती सहते न त्विदं द्वयम्। अकार्य्यपादघातञ्च दीपतापं तथैव च। तस्माद् यथा तु पृथिवी तापं नाप्नोति वै तथा। दीपं दद्यान्महादेव्यै अन्येभ्योऽपि च भैरव !। कुर्वन्तं पृथिवीतापं यो दीपमुत्सृजेन्नरः। स ताम्रतापं नरकमाप्नोत्येव शतं समाः। सुवृत्तवर्त्तिसस्नेहपात्रेऽभग्ने सुदर्शने। मृण्मये वृक्षकोटौ तु दीपं दद्यात् प्रयत्नतः। लभ्यते यस्य तापस्तु दीपस्य चतुरङ्गुलात्। न स दीप इति ख्यातो ह्योघवह्निस्तु स स्मृतः। नेत्राह्लादकरः सार्चिर्दूरताप विवर्जितः। सुशिखः शब्दरहितो निर्धूमो नातिह्रस्वकः। दक्षिणावर्त्तवर्तिस्तु प्रदीपः श्रीविवृद्धये। दीपवृक्षस्थिते पात्रे शुद्धस्नेहप्रपूरिते। दक्षिणावर्तवर्त्त्यां तु चारुदीप्तः प्रदीपकः। उत्तमः प्रोच्यते पुत्र ! सर्वतुष्टिप्रदायकः। वृक्षेण वर्जितो दीपो मध्यमः परिकीर्त्तितः। विहीनः पात्रतैलाभ्यामधमः परिकीर्त्तितः। शाणं वा वादरं वास्त्रं जीर्णं मलिनमेव वा। उपयुक्तन्तु नो दद्यात् वर्तिकार्थन्तु साधकः। उपादद्यान् नूत्नमेव सततं श्रीविवृद्धये। कोषजं रोमजं वस्त्रं